בנמל אע"ג דהשתא ליכא אימר ברדיוני נפל *אבוה דשמואל "עבד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי אמר רב גידל אמר רב "נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה לא עלתה לה טבילה אף על גב דהשתא ליכא אימר ברדיוני נפל אמר רמי בר *אבא "הני רבדי דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי מכאן ואילך חייצי אמר מר עוקבא *"לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ ואימתי נקרא יבש משעה שמתחיל לירק אמר שמואל "כחול שבתוך העין אינו חוצץ ושעל גבי העין חוצץ אם היו עיניה פורחות אפי' על גבי העין אינו חוצץ א"ר יוחנן 'פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה אמר ריש לקיש 'האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה *כדתנן "האיש נראה כעודר (א) ומוסק זיתים אשה נראת כאורגת וכמניקה את בנה *אמר רבה בר רב הונא "נימא אחת קשורה חוצצת

שלש

בנמל. פו"ק מקום שהספינות נקשרות שם ותולן. ברדיוני נפל. הטיט מעליה. ברדיוני איני יודע לשוט ונראה שהוא לשון שיכשוך שכשכשכה רגליה במים בגלמה נפל: מקוואות ביומי ניסן. מקוה מים מכונסין ולא טובלות בנהר לפי שרבו המים בימות הגשמים מגשמים שנפלו וחיישינן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין. ותניא בתורת כהנים* (ב)מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין כלומר שמטבילין במכונסין דרך זחילתן קודם שנקוו ותנו במקוה מ"ל אך מעין* מעין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן ומהו אשבורן דקוו וקיימי דאין מטבילין במכונסים אלא משנקוו למקוויהם ותנו מזחילתן ותנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ה) הזוחלין כמעין כלומר זוחלין שבנהרות כמעין והנוטפין כמקוה ומים הנוטפין מטהרים הרי הן כמקוה ואין מטהרים בזחילה. הילכך בימי ניסן שנתרבה הנהר על ידי גשמים חיישי' שמא רבו נוטפין שבו על מים שבו ובטלו וזוחלין ואין מטהרין את הטמא הטובל בהן דרך זחילה וכל הנהרות לעולם הן הולכים זוחלים לפיכך עביד להו מקוה באשבורן לטבול בתוכו. יש מפרשים דבעינן מים חיים לזבה ולאו מילתא היא דתניא בתוספתא* אומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים כו':

ומפצי ביומי תשרי. שטובלין בנהר שהזוחלין מרובין אבל מפני טיט שבנהר נותן מחצלות בנהר שעוברות עליהן: רבדי. פינטור"ש: כוסילתא. פלומ"א. והרכן של מכות של הקזת דם להעלות גלד: תלתא יומי. גלדן רך וממוכר והוי כגוף הבשר ולא חייצי: לפלוף. קליד"א: פורחות. פותחת ועוצמת תדיר בין רך ובין קש אינו חוצץ לפי שפריסתה מעבירתו ואינו עב על גב העין ואין בו ממש. ל"א דומעות שהדמעה מלחלחת את הכחול ואינו חוצץ: פתחה עיניה ביותר. הויא טליה למעלה: עצמה עיניה ביותר. הויא טליה למטה: לא תטבול אלא כדרך גדילתה. כלומר לא תדבק זרועותיה על בשרה ולא רגליה ושוקיה זה בזה אלא כדרך הליכתה ושמושה תמיד ומה שנכסה וקמוט ואין מים באין בו לא איכפת לן ואינה צריכה לפשט בין קמטיה וסתריה אלא כדרכן תמיד: כדתנן. גבי ראיית נגעים שטיהר כהן הכתוב בית הסתרים דכתיב (ויקרא יג) לכל מראה עיני הכהן ותנן האיש מראה נגעו לכהן כעודר וכמוסק זיתים: כעודר. בבית השחי וכמוסק זיתים בבית הערוה דאם יש לו נגע בבית השחי אין צריך להגביה זרועותיו יותר מדאי להראותו אלא כעודר שמגביה ואינו מאנס עצמו ומה שיוכל כהן לראות יראה ואם לא יוכל לראות טהור ובבית הערוה א"צ לכוף ולשוח יותר מדאי אלא כמוסק זיתים אחר שנשרו מן האילן ומלקטן (ג)על הארץ: והאשה נראית. לכהן בנגעה: כאורגת. בבית השחי ואם בבית הערוה היא כופפת עצמה כמניקה את בנה: נימא אחת. מיהדקא שפיר וחוצצת:

שלש

שאינה כתובה בספרים שלנו חז היא מפשלת את בנה וטובלת לא עלתה לה טבילה ויש לפרש מפשלת את בנה לאחוריה והיא ערומה ולא סו בגדיה עליה וטבלה לא עלתה לה טבילה דחיישינן שמא הוא עליה ריעקא פיה וכיוצא בו ומדבק בלאו וחוצץ בטבילתה ולא ידעה לה אף על גב דחזינן לה השתא דליכא מידי עליה חיישינן דלמא בעלייתה מן הטבילה נפל ברדיוני החלק ונפל דרך ירידה כפי' ר"ח ול"ל שהיא מפשלת בנה אפי' לפני טבילתה בסמוך ולאו דוקא בטבילתה:

לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. דוקא שבתוך העין מפני שהדמעה שבעין מלחלחתו ואינו מניחתו להיות יבש אבל לפלוף חוץ לעין אפי' לח חוצץ והכי משמע במסכת מקוואות פ"ט (מ"ב) דגבי אלו חוצצין קתני לפלוף שחוץ לעין וגבי שאין חוצצין קתני לפלוף שבעין ולא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין והיינו בלא דיבש בעין נמי חוצץ וטיט שתחת הצפורן יבשה חוצץ והא דתנן התם במס' מקוואות גבי ואלו שאין חוצצין בטבילה גלדי צואה שעל הבשר וצואה שתחת הצפורן (א) (והצפורן המדולדלת) מיירי בלח דומיא דגלדי צואה שעל הבשר דלאו ביבש אמאי לא חייצי ועוד דלעיל גבי ואלו חוצצין קתני גלדי צואה שעל בשרה ובצק שתחת הצפורן:

פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר. לכך יש ללמוד לכל אשה הטובלת שלא תטבול ותפתח עיניה ולא תעצים עיניה ביותר לפירש"י דלא גרסינן בסמוך דהני שמעתא לטהרות ולכל הפירושים צריך ללמדה לפתוח פיה שיהא ראוי לביאת מים כדאמרינן לעיל דכל בית הסתרים בעינן שיהא ראוי לביאת מים ומייתי נמי מעשה של רבי שטבלה ונמצא עצם בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת ותנן נמי בהדיא במס' מקוואות בפ"ח (מ"ה) נדה שנתנה מעות בפיה ירדה וטבלה טהרה מטומאתה אבל טמאה אגב רוקה נתנה שער בפיה קפצה ידיה קמצה שפתותיה כאילו לא טבלה וגם צריך ללמדה להרחיק ירכותיה קצת כדאמרינן בסמוך כאורגת וכמניקה את בנה לענין הגבהת הדד קצת מעל החזה:

פתחה עיניה כו'. אחר זה כתוב בפירוש רבינו חננאל ובמקצת הספרים וליתא הלכתא ככל הני שמעתא דכי איתמר הני לטהרות אבל לבעלה טהורה כי הא דאמר ר"ל אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה ובתשובה אחת כתב רש"י דל"ג הדא דקאמר אבל לבעלה טהורה כי הא דאמר ר"ל מה ענין ר"ל להך דלעיל ועוד דכל הני שמעתא דרב ודרב גידל ורמי בר חמא וכולן היו בבבל ולצורך מקומן הו צריכין והא דוחק דלבני א"י הו מדברין ועוד דאבוה דשמואל דעבד לבנתיה מקוואות בבבל ועוד דכולהו בלשון נקבה נקטינהו אשה לא תעמוד על כלי חרס אשה לא תטבול בנמל נתנה תבשיל לבנה פתחה עיניה ואי לטהרות היה לא היה צריך להזכיר בכל פעם אשה ועוד דתניא בפרק החולץ (יבמות דף מז: ושם) כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה והיינו נדה לבעלה דאי לטהרות מאי שנא דנקט נדה ועוד דומיא דגר ועבד משוחרר דאיירי בטבילת איסור והיתר והכי קאמר כל החוצץ בטבילת טומאה וטהרה חוצץ בטבילת איסור והיתר וכן פרש"י בתשובתו דכל חומרות דהך שמעתא נוהגות עכשיו בטבילת נדה לבעלה אבל רבינו תם פירש שנראה כגירסת הספרים ואיתא נמי בפי' ר"ח והלכות גדולות והלכות נדה שפירש רב סעדיה וכן צריך לחלק דלעיל אמרינן דבית הסתרים לא בעיא ביאת מים ובפ"ט דמס' מקוואות (מ"ב) גבי ואלו חוצצין באדם ומחשב בית הסתרים שבאשה אלמא בעיא ביאת מים אלא ודאי ההיא לטהרות ובשמעתין לבעלה והך דהחולץ (יבמות דף מז:) דכל שחוצץ בטבילה חוצץ בגר כו' ובנדה קיימא אהני חציצות דפרק ט' דמקוואות דאלו לענין בעלה שכן דרך הבריית לעמוד על המשנה אבל הך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפצי ומפשלת וריבדא ולפלוף שמחמירות יותר מן המשנה דקתני בפ"ט לפלוף שבתוך העין אינו חוצץ ומשמע בין לח בין יבש אינו חוצץ מדלא מפליג ובסילתא ופתחה עיניה ועצמה וכל הנך חומרי לית הילכתא כוותייהו אלא כהך חומרא דריש לקיש דליתא אפי' לבעלה ומיהו קשה לפירוש ר"ת דהך משנה דפ"ט דבית הסתרים שבאשה חוצץ דמוקי לטהרות קתני נמי דין לפלוף שבעין שחוץ לעין חוצץ שבתוך העין אינו חוצץ דהא מוקים לה לבעלה וכן פי' דהך דהחולץ וכל דבר שחוצץ בטבילה קיימא אמשנה דטהרות דאיירי לבעלה ומה שהקשה מבית הסתרים דשמעתין למתני' דמקוואות לא קשה מידי דבסיפא גבי ואלו שאין חוצצין קא חשיב בית הסתרים שבאיש והיינו כשמעתין וצריך ליתן טעם בהך בבא גופה מה חילוק יש בין בית הסתרים דאיש ודאשה ונראה שיש בית הסתרים שבאשה מקפדת ולא האיש וכזה קא מפליג בין איש ובין אשה ולפלוף שבעין איירי דוקא בלח כדפירשתי: **וכמניקה** את בנה. פרש"י לענין בית הערוה ואין נראה דבת"כ תני לה גבי הדד כדפרישית לעיל והכי תניא לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים מכאן אמרו האיש נראה כעודר וכמוסק כו' כעודר בבית הסתרים וכמוסק (ג) בין השיחין והאשה כאורגת וכמניקה את בנה מניקה את בנה תחת הדד כאורגת ביד ימנית רבי (ד) אומר כטווה פשתן ביד השמאלית ובפ"ב דנגעים (מ"ד) תנן נמי כעורכת פי' כעורכת פת לענין בית הסתרים:

א) [עטה כדפוס ול"ל כפי' ר"ש מ"ד פ"ט דמקוואות ר"ש לנימוק וצפורן המדולדלת] ב) צ"ל בבית השחי

מקום

הגהות הב"ח

(א) גמרא כעודר וכמוסק: (ב) רש"י ד"ה מקוואות וכו' בתורת כהנים לי מה: (ג) ד"ה כעודר וכו' ומלקטן מעל הארץ: (ד) תוס' ד"ה וכמניקה וכו' ר' יהודה אומר כטווה פשתן:

◆

לעזי רש"י

פור"ט.	נמל.
פינטורי"ש.	רקידות.
פלומ"א [פלימא"ה].	איזמל (להקזת דם).
קציד"א.	ליחת העיניים.

◆

תוספי הרא"ש

במרחצאות כמו שנוהג שלא יטבול על גבי ספסל לפי שהוא תולין לישב על גבי ספסל במרחצאות ואי שרית להטביל במקוה אי תטביל כלי על גבי ספסל אתי נמי להטביל במרחצאות וקאמר ליה רב חנין דלאו משום גזירת מרחצאות הוא דאין דרך לישב במרחצאות על גבי כלי חרס דלא מיוחדי לסדרים לישיבה אלא משום דבעיתא דיראה שמא תתגלגל תכל או תשבר ותפול. וכן אסילתא נמי בעיתא שמא תתהפך ותפול. ת"ם מתני' טעמא או תרוא טעמא משום גזירת מרחצאות ואפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה אבל אי הוי טעמא משום בעיתא דוקא לכתחלה הוא דאסיר: בנמל. פרש"י משום הטיט וכן ומפצי ביומי תשרי פרש"י מפני הטיט עושה להם מחצלאות תחת רגליהם. וקשה במסכת מקוואות משמע דבכה"ג לא הוי חציצה דתנן בפ"ז במס' מקוואות המטביל בו את המטה אע"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמין ריש שמחלקין בין אדם שהוא כבד ומכביד בעומקי המים ומטה שהוא קלה. ור"ת פי' בשם ר"ח שבנמל שכיחי אינשי ובושה ויראה ותמהר ולא תטבול כהוגן. ומפצי נמי פירש שהעמיד מחצלאות כמין גדר על שפת הנהר לצניעות. והשתא הוי דומיא דההיא דלעיל משום דבעיתא ול"ג ברדיוני נפל אלא בסמוך גבי נתנה תבשיל לבנה: מקוואות ביומי ניסן. פרש"י דנוטפין אינן מטהרי בזוחלין ולא משום חיים דזבה לא בעיא מים חיים כדתניא בתוספתא. ועוד דמקוואות משמע מים מכונסין דקוו וקיימי. וכזו"ה דזבה לא בעיא מים חיים. תם פי' דמקוואות עשה משום מים שאובין וכן פי' בפירוק כ"ף. ונראה לפרש לפי שרגבתים מקלחין בנהר הגשמים היו תוקפין ולבאף קרובין. ול"צ לכל מקלחין בנהר לא מיבטל בריבוי מים שאובין דמעין שמימיו מועטין יכול להרבות עליו מים שאובין שהוא בו כדי שיעור טבילה אלא צ"ל שלא היו מקלחין בנהר: נתנה תבשיל לבנה וטבלה. המשילה לאחוריה וטבלה לא עלתה לה טבילה כו': איבעי ברדיוני נפל. ר"ת גרס ברדיוני בשני דלתי"ן והוא לשון ירידה דחיישינן כשהיתה יורדה לעלות מבית הטבילה נפלה מעליה מן התבשיל שנדבק בה ונתייבש על נתפח וכן שהמשילה בנה לאחוריה לאחר שהמשישה בגדיה והיא ערומה חיישינן שמא נדבק בה טיט על התינוק ונתייבש בה וחייץ. וחומרא יתירא היא דאפי' בטיט וצואה תנן במסכת מקוואות גלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן חוצצין לגלדי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן אינן חוצצין. ויותר היה נראה לפרש המשילה בנה לאחוריה שהיתה עליה בשעת טבילה כההוא דתנן בפ"ח דמקוואות האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין ואם הדיח ידיו במים טהורין: הני ריבדי דכוסילתא עד תלתא

◆

תוספי הרא"ש

תלתא יומים לא חייצי מכאן ואילך חייצי. והיינו כי הא דתנן בפ"ט דמקוואות גליד שחוץ למכה חוצץ גליד שבמכה אינו חוצץ כי ההוא שחוץ למכה נקרש ונעשה עב אבל שעל תוך המכה נעשה רך תדיר. לכך אשה שהיא בעלת המכה יש לה לרחוץ עד שתרככנה: לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. והיינו כי הך דתנן במס' מקוואות לפלוף שחוץ לעין חוצץ לפלוף שבעין אינו חוצץ כי ההוא שתוך העין הוא לח ושחוץ לעין הוא יבש. ואתי מר עוקבא לפרושי שיעור יבשותו והיינו משמתחיל לירק. ר"ם דגרס בהו וליח הלכתא ככל הני שמעתתא כי אתמר הני לטהרות אבל לבעלה לא כי הא דאמר ר"ל. וכתב רש"י דל"ג ליה דמה שייך הך דריש לקיש להנך דלעיל. ועוד דכל הני אמוראי דלעיל בבבל הוו ולא הוו עסוקין בטהרות שלא הוו אכלין תרומה בחוצה לארץ. ור"ת דלבני ארץ ישראל קאמרינן קשה מאבוה דשמואל דעביד מפצי לבנתיה בבבל ולא הוו עסוקין בטהרות. והו אי לטהרות איירי שמעתתא דלעיל אמאי נקט בכולן לשון נקבה אשה לגבי כלי חרס ונמל ותבשיל לבנה. והמשילה בנה ועיניה פורחות פתחה עיניה עצמה עיניה. והו אמרי' בהחולץ כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ונדה משמע שטבילה לטהרות ונדה לבעלה שוין. ור"ת פי' דל"ג ואיתיה נמי בפר"ח ובה"ג ובהלכות נדה שפי' רבינו סעדיה ובכלי חרס ואילך איירי לטהרות דוקא. ותם אומר ר"ת דל"ג גבי דין טבילה איכא חילוק בין טהרות לבעלה דבפ"ח דמקוואות תנן ולעיל מייתי לה בית הסתרים ובית הקמטים אין צריך שיבא בהן מים. ובפ"ט דמקוואות תנן בית הסתרים שבאשה חוצצין. אלא ההיא דפ"ח איירי לבעלה וההיא דפ"ט איירי לטהרות. והשתא ניחא דלא מייתי ליה סייעתא לעיל ממתני' דפ"ט ולא פריך ממתני' דפ"ט למתני' דפ"ח והכא נמי קאמר לפלוף שבעין לח חוצץ יבש אינו חוצץ ואילו במס' מקוואות ע"כ תנן לפלוף שבעין אינו חוצץ ולא מפליג בין לח ליבש. אלא התם איירי לבעלה והכא לטהרות. ודוחק גדול דבית הסתרים ולפלוף שבעין כחדא בבא מיתנייא. ובית הסתרים מוקי לטהרות ולפלוף שבעין מוקי לה לבעלה. ונ"ל דלא קשה הני מתני' אהדדי דבית הסתרים ובית הקמטים אין צריך שיבא בהן מים. ומיהו אם יש בהן דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה דראוי לביאת מים בעי' כדאמרינן בשמעתין של ר' ושנמצא לה עצם בין שיניה והצריכה טבילה אחרת. ולפלוף שבעין דאיירי ביה מר עוקבא היינו לפלוף שבעין דתנן במתני' כרש"ל. והוא דפ' החולץ כל דבר שחוצץ בטבילה אומר ר"ת דקאי אהנך דחשיב במס' מקוואות דחוצצין דהנך שוו בגר ועבד ונדה אבל הנהו דהכא דוקא לטהרות וכל זה דוחק. ונראה לפרש"י עיקר: האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. כמו שרגילה להיות תדיר שלא תפתח עיניה ביותר ולא תעצום עיניה ביותר וגם לא תקפוץ פיה כדתנן במקוואות נתנה שערה בפיה קרצה שפתותיה קפצה ידה לא עלתה לה טבילה ותרחיב זרועותיה ותפשוט ירכותיה כדרך הלוכה כמפורש באורגת ומניקה את בנה. וצריכה לחוף בשיניה שלא יהא ביניהם דבר חוצץ דראוי לביאת מים בעינן וגם רגילות ליטול הצפרנים שלא יהא תחתיהם דבר חוצץ: האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים. פרש"י עודר לענין בית

השחי

מוסף רש"י מקוואות ביומי ניסן. של מים מכונסין, לא סמוך לנהר ומתמשך לתוך מי הנהר וטובלות שם (שבת סה.) לו: מקוה מים היה טובלים בהם ולא היו מניחין לטבול בנהרות, שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה וחיישינן שמא ירבו מים חיים שנוטפין מעבים לתוך הנהר שהם זוחלים, דלא מי לבן מקום דהוו להו ספק וכתוב כתיב מים חיים (בכורות נה:). ומפצי ביומי תשרי. שטובלות בפרת ומפני הטיט שלא יהא טלילה טועמות המקום מחם רגליהן [illegible]

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com